

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H. C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. R. Kok, Soest, Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M. C. Tanis, Slidrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn; J. van Heteren, Slidrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE :

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Het wonder van Jezus' stilstaan

„en Jezus stilstaande.....”

Marcus 10 : 45a.

Enkele woorden kunnen soms veel betekenen. Zeker geldt dat de bovenstaande woorden in de geschiedenis van de genezing van de blinde Bartimeus. We vinden deze woorden bij al de Evangelisten, die dit beschrijven. De Heilige Geest heeft de pen van drie Evangelisten bewogen om dit wonder toch niet voorbij te gaan: het stilstaan van de Zoon van God. Het zijn gouden woorden, vol van het goud van Gods ontferming. In het Grieks komt dat nog meer uit: daar staat stilstaande vóór om de volle nadruk erop te leggen, hoe groot of de daad van ontferming is, die erin uitkomt. In dat stilstaan is verbinding én onderscheid. Er is verbinding met een roepende Bartimeus. Er is onderscheid met een bestraffende schare.

Verbinding met een roepende Bartimeus. We kennen deze geschiedenis. De Heere Christus maakt voor het laatst tijdens Zijn omwandeling op deze aarde de gang van Jericho naar Jeruzalem. Hij gaat op om te lijden en te sterven. Het is Hem echter niet te veel om Zijn wonderen groot te maken in en bij Jericho. Daar langs de kant van de weg was deze arme, blinde bedelaar. Ontzettend is het al blind te zijn en het licht in de ogen te missen. Maar dat betekent ook in het Israël van die tijd, dat hij door bedelen in zijn levensonderhoud moet voorzien. Het blijkt dat deze man iets verstaat van de achtergrond van zijn ellende. Hoeveel..... het staat hier niet, maar wel zoveel, dat hij uitzielt naar de Heere. Het is al een wonder voor hem, dat er Eén is, die ontferming bewijst aan armen en blinden: de Zoon van David. Een wonder óók, dat deze Zone Davids langs deze weg komt. O, zodra hij hoort dat Jezus hier voorbijgaat, roept hij uit zijn ellende tot Hem: Jezus, Gij Zone Davids ! ontferm U mijner..... Dat is een roepen door de trekking, die er van deze grote Davidszoon uitgaat. Met grote aandrang uit de nood van zijn leven. Hij zal het niet weten dat de Christus voor het laatst Zijn weg hier maakt, maar hij roept wel alsóf het de laatste keer is dat Hij daar gaat. Zo'n belang heeft hij erbij. We hebben trouwens te denken -al bij het begin- aan een gedurig luid roepen om ontferming.

De stilstaande Jezus verbindt Zich aan deze roepende Bartimeus. Dat is de genade, die Gods eigen werk kroont. Onderscheid met een bestraffende schare. De menigte ergert zich aan de roepende blinde. Het is nog nooit anders geweest dat de godsdienstige schare een afkeer heeft van roependen uit hun ellende. Omdat ze er zelf niets van verstaan. Omdat ze wel een zekere belangstelling hebben vóór Jezus, maar geen belang bij Hem in de wezenlijke zin van het woord. Die arme bedelaar moet maar ophouden met dat geroep ! Het blijkt dat het die schare niet lukt om die man tot zwijgen te brengen. Hij roept des te meer. Hij maakt zijn gebed nog korter opdat de Heere hem maar horen zal. Hoe groter de nood, hoe korter het gebed. Geen hel en duivel kunnen deze man doen ophouden. Maar wat een

onderscheid tussen die schare en de Christus. De schare zou willen dat Hij er zo spoedig mogelijk aan voorbijgaat. Maar nee, Hij doet juist andersom. Hij blijft stilstaan. Opzettelijk stil staan. Openlijk betoont Hij het aan deze menigte dat Hij de tijd neemt voor deze arme, blinde man. Zij, die hem zo bestraffend hebben toegesproken, moeten en mogen dit zien.

De stilstaande Jezus tegenover de bestraffende schare. Daar is Bartimeus goed mee. Als hij het van de mensen rondom hem had moeten hebben, dan was hij blind gebleven en zonder ontferming

Kent u in uw leven het wonder van het stilstaan van Gods Zoon ? Dat wonder wordt zo groot voor allen die tot God hebben leren roepen uit de nood van hun hart en leven. Velen kunnen zo gemakkelijk spreken over hun zonde en ellende. Zij weten met hun verstand dat ze geestelijk blind zijn. Ze praten over geestelijk armoede, alsof het de gewoonste zaak is. Maar ze zijn nog nooit in waarheid ontdekt. Verstaan nog niets van de afgrondelijke diepte van hun eigen ellende. Daarom roepen ze niet als Hij voorbijgaat in de bediening van Gods Woord, Die een Ontfermer is van ellendigen. De nood is nooit recht nood voor God geworden. Daarom kunnen ze het zo goed uithouden bij een dode belijdenis. Maar hoe anders wordt het, als de Heilige Geest hun blindheid en armoede ontdekt. Dan wordt het noodgeschrei uitgedreven tot God.

Dan lijkt het wel eens alsof God niet hoort. Dan komen de machten van de duisternis tegen hun roepen op. Nochtans lukt het niet om dat noodgeschrei tot stilstand te brengen, hoe vaak of ze het zelf vrezen dat het te laat is. Maar nu: de stilstaande Christus ! Hij hoort naar de stem van het geroep. In Zijn stilstaan spreekt het welbehagen Gods. Dat ligt er achter. In eeuwig welbehagen heeft God een oog geslagen op deze ellendige blinde man. In eeuwig welbehagen heeft God gedacht aan al die ongelukkigen, die om God leren roepen. Niet om hun roepen. Integendeel, hun roepen is vrucht van verkiezende liefde. Maar Christus betoont het welbehagen des Vaders, als Hij hier en telkens weer stilstaat. Door Zijn Hand gaat het welbehagen des Heeren gelukkiglijk voort.

In dat stilstaan bewijst Hij ook Zijn liefde in beweging met deze ellendige. Het welbehagen gaat niet buiten Zijn Borghart om. Zijn liefde brandt om deze man van zijn kwaal te verlossen en in Zijn ontferming te doen delen. Daartoe is Hij gekomen om blinden het gezicht te geven. Om deze Bartimeus achter Zich aan te trekken en in hét licht te doen wandelen. Nee, dan staat Hij niet voor niets stil. Hij gaat waarmaken in het leven van deze man, waartoe Hij gekomen is. Hij laat het Bartimeus toeroepen: heb goede moed; sta op; Hij roept u. Goede moed vanwege een stilstaande Christus. Hij heeft Zijn hart tot deze ellendige geneigd en zal hem nu alles schenken, wat hij nodig heeft. Wat een troost voor allen, die in hun zonden en ellenden Hem hebben nodig gekregen. Is uw naam onder hen ? Of is uw roepen zo flauw, zo harteloos, zonder dat het u in waarheid om God te doen is ? Daar is niets van te verwachten. Hoe laat Hij Zich-Zelf prediken als een ontfermen van blinde en arme zondaren ! Hoe betoont Hij het dat Hij niet tevergeefs gezocht wordt ! Ga niet aan Hem voorbij, zolang Hij Zich-Zelf zo bood-

Van de Administratie

Wij lezen in Pred. 3 : 1a: „Alles heeft zijn bestemde tijd”. Aan deze woorden dachten wij, nu wij voor het laatst enige woorden schrijven voor „Van de Administratie”. 15 jaar hebben wij met veel gebrek getracht, uit liefde tot ons blad „Bewaar het Pand”, het werk te doen, wat ons in deze te doen stond. Mijn leeftijd herinnert mij ook in deze, dat alles zijn bestemde tijd heeft, waarom wij afscheid van onze werkzaamheden, aan ons blad verbonden, gaan nemen. Enerzijds met enige weemoed, anderzijds dankbaar, dat wij dit werk, dat ons lief was, hebben mogen doen. Dat was geen prestatie, maar enkel gratie.

Het verblijdt ons, dat wij dit werk mogen overdragen aan hem, met wie wij al zovele jaren mogen samenwerken en die ons in de laatste tijd steeds met raad en daad heeft willen bijstaan, waarvoor wij hem bij deze hartelijk dank zeggen. Het moge onze vriend A. Beukers gegeven worden het administratieve werk in het vervolg met veel liefde te mogen doen.

Wij weten dat „Bewaar het Pand” ook de liefde van zijn hart heeft. Het zal hem dan ook verblijden, als hij steeds vele goede berichten van ons blad mag doorgeven. Voor de laatste maal mogen wij berichten dat aan giften en overbetalingen werd ontvangen de grote som van f 5050,-, terwijl wij weer 4 nieuwe abonnees mochten noteren. Voor dat alles onze dank, waaruit bij vernieuwing sprak de liefde voor ons blad.

Aan al onze abonnees verzoeken wij ten besluite te trachten nieuwe abonnees voor ons blad te winnen. Gods zegen toegewenst aan alle medewerkers, inzonderheid aan Ds. Blom, die steeds zoveel deed voor „Bewaar het Pand”, en hetgeen wij als abonnees mogen lezen, dat het moge zijn tot zegen voor ons persoonlijk, alsook voor het kerkelijke leven.

Het adres is nu in het vervolg:

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, giro 704350.

v.d.L.

schapt. Roep tot de Heere. Houd aan in de tijd der genade. Bid om ogenzalf, opdat ge uzelf en uw nood leert kennen. Dan zal Hij niet beschamen, die in oprechtheid tot Hem leren roepen. Hij zal het laten zien dat hij stilstaat bij hen, die naar recht verdiend hebben eeuwig voorbijgegaan te worden. Dan blijft het wonder er over: omgezien naar een blinde bedelaar en dat uit enkele genade.

D. Slagboom.

Van de Redactie

1. Administratie. Br. Van der Lee heeft gemeend, dat de tijd angebroken is om zijn arbeid als administrateur te beëindigen. Daar heeft onze commissie begrip voor. Vanaf het begin heeft br. Van der Lee heel veel arbeid met liefde voor ons blad verricht. Gezien zijn hoge leeftijd is het te begrijpen, dat deze veel omvattende arbeid hem te zwaar begint te vallen. We hebben een goede opvolger gevonden in br. Beukers, die al enkele jaren in onze commissie zitting heeft en van het begin af br. Van der Lee in zijn arbeid als administrateur heeft bijgestaan. We willen br. Van der Lee mede namens de lezers van ons blad hartelijk danken voor al zijn arbeid. We behoeven nog geen afscheid van hem te nemen, omdat hij zich bereid verklaard heeft zijn plaats in onze commissie te blijven innemen. We hopen, dat br. Beukers, bijgestaan door zijn echtgenote, vele jaren de administratie mag verzorgen. Het deed ons goed hem bereid te vinden het werk van br. Van der Lee over te nemen.

2. Ontmoetingsdag. De eerste ontmoetingsdag in 1981 zal D.V. te Sliedrecht-centrum worden gehouden op zaterdag 25 april a.s. In de morgensamenkomst hopen te spreken de predikanten Blom en Van Leeuwen. Er zal dan geen derde spreker zijn, omdat de ervaring leert, dat de morgensamenkomst moeilijk om 12 uur is te beëindigen. Met twee sprekers kan dat wel. Dan blijft er meer tijd over voor het ontmoeten van elkaar, wat toch op zo'n dag van grote betekenis is. Na de pauze hopen te spreken de predikanten Van Heteren, Tamminga en Tanis. Voor het geval Ds. Tamminga verhinderd mocht zijn hebben we Ds. Baars uitgenodigd om in zijn plaats een preekbeurt te vervullen. Laten de vrienden en vriendinnen van Bewaar het Pand nu alvast deze dag reserveren en de nodige maatregelen nemen om gezamenlijk D.V. 25 april a.s. naar Sliedrecht te gaan.

3. School voor Dundas en Hamilton. De penningmeester van de Rehoboth Christian School vroeg mij de vele gevers in ons blad hartelijk te bedanken voor hun giften. Het doet de mensen aan de overzijde van de oceaan erg goed, dat er zo op deze wijze met hen en hun zorgen voor goed christelijk onderwijs wordt meegeleefd. We vinden het zelf ook erg verblijdend, dat we telkens weer giften mogen verantwoorden. Nu kwamen weer binnen via de kerk van Alphen aan den Rijn 2 giften van f 25,—, respectievelijk voor de school en voor de arbeid van Ds. den Butter. Ook kwam er op de rekening van de school bij de bank te Meerkerk nog binnen een bedrag van f 670,—, met aantekening: winteravondlezing Maranatha Eben-Haëzerkerk. Dat kwam dus weer uit Urk. De Urkers dragen de school in Dundas/Hamilton een goed hart toe. Dat is verkwikkend. Ook hiervoor hartelijk dank.

4. Filemon. We kunnen nog niet mededelen wanneer het boek van Ds. Van der Ent verschijnt. Wel hebben we bij de uitgever geïnformeerd, maar we hebben nog geen antwoord ontvangen. Mogelijk dat we in een volgend nummer beter kunnen inlichten. Ook wat betreft het boekje met preken van Ds. Sneep. Men kan voor bestellingen op beide boeken bij mij terecht. Dat is bekend.

B.

Weer een 80-jarige

Het is voor de derde keer, dat een lid van het bestuur van de stichting „Stichting Bewaar het Pand”, tevens commissie van redactie van ons blad, de leeftijd van tachtig jaar mocht bereiken. Eerst was het Ds. Kok, die inmiddels al de 90 jaar is gepasseerd. Daarna was het br. Van der Lee, die vorig jaar 80 jaar werd. Nu is het br. J. van Heteren, die op 4 februari met kinderen, familie en vrienden hoopt te gedenken de weldadigheden des Heeren gedurende tachtig jaren die dan achter liggen. Als dit blad verschijnt is deze datum al voorbij. Het is geheel in overeenstemming met de wens van de jubilaris dat we niet eerder op deze dag hebben gewezen. Als we geheel rekening met zijn wens zouden houden, zouden we er in ons blad in het geheel geen aandacht aan hebben besteed. Br. Van Heteren is er de man niet naar, die begeert, geprezen en bejubeld te worden. Daarvoor heeft de Heere te duidelijk in zijn leven gesproken. Onze lezers hebben hem wel enigszins kunnen leren kennen uit de vele artikelen die van zijn hand in ons blad verschenen. We denken vooral aan het artikel in het vorige nummer. Br. Van Heteren heeft al de jaren van het bestaan van ons blad van harte meegewerkt, ook door het schrijven van artikelen, gericht op de praktijk van het geestelijk leven. We willen dankbaar erkennen, wat de Heere ook in hem aan ons heeft gegeven en zo willen we met hem de weldadigheden des Heeren erkennen. Vele jaren heeft br. Van Heteren de gemeente Sliedrecht-centrum als ouderling mogen dienen. Nu is hij nog voorzitter van de Chr. Geref. schoolvereniging te Sliedrecht. We hopen van harte, dat de Heere hem nog een poos voor die arbeid en ook voor ons blad moge sparen. En overigens wensen we hem bovenal toe, dat de Heere hem in de avond van zijn leven nabij moge zijn en op Zijn tijd een ruime ingang moge geven in Zijn heerlijk koninkrijk.

Namens het bestuur/de commissie:
Ds. G. Blom.

DE DORDTSE LEERREGELS Les 53.

HOOFDSTUK III/IV.
Artikel 11 (slot).

We willen nu nog stilstaan bij de DERDE weldaad in de waarachtige bekering des mensen, namelijk: DE VERNIEUWING VAN DE WIL en van het wilsleven.

Is het „verstand” van de mens verduisterd, het „hart” gesloten en onbesneden, zo is de WIL „dood” en „boos”, zo zegt artikel XI. „Dood”. Ja, dat is begrepen in hetgeen de apostel schrijft in Efeze 2 : 1b: „Daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.”

Daarom moet onze wil levend gemaakt worden.

De Heilige Geest neemt, met eerbied gezegd, de oude wil niet weg en geeft in de plaats daarvan een „nieuwe”, maar Hij stort „nieuwe hoedanigheden” in de verdorven wil, zoals we lezen in het artikel XI.

En dat schrijven de Dordtse vaderen tegenover de leer der Remonstranten. Want in de „verwerping der dwalingen”, artikel VI, leren zij: „Dat in de ware bekering des mensen geen nieuwe hoedanigheden, krachten of gaven, in de wil door God kunnen ingestort worden.”

Zij leren, dat de genade en de wil samenwerken en dat de wil werkt vóór de genade. De genade is dan een „meehelpen van God”. (Artikel IX der „dwalingen”).

Wat strijdt zulks geheel tegen Gods Woord. Lezen we niet in Romeinen 9 : 16: „Zo is het dan niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.” En in Filipp. 2 : 13: „Want het is God, Die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.”

Nu zou men hier kunnen opmerken, dat de Heere toch duidelijk zegt in Openb. 22 : 17b: „En die wil, neme het water des levens om niet”.

Maar wanneer de Heere hiermee zou bedoeld hebben, dat de wil van de mens nu nog „vrij” is, namelijk nu ook nog tot het doen van het goede, dan zou dat toch geheel strijden tegen Zijn eigen Woord op andere plaatsen, waarvan wij genoemd hebben uit Rom. 9 en Filipp. 2. Zo ook tegen Psalm 110 : 3a: „Uw volk zal zeer gewillig zijn, op de dag Uwer heirkraft.”

En heeft Christus Zelf ook niet duidelijk gezegd tot de Joden in verband met de genezing van de 38-jarige zieke man bij het badwater van Bethesda: „En gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven moogt hebben.”

Ja, zo is onze wil van nature boos en zo wederstrevig. We zijn gelijk een kind, dat niet wil. Het schopt en het slaat tegen hetgeen ouders willen, dat het zal doen of niet zal doen.

Heeft Stefanus niet tot de Joodse raad gezegd: „Gij hardnekkigen en onbesnedenen van hart, gij wederstaat altijd de Heilige Geest, gelijk uwe vaderen alzo ook gij !”

O, wat zal dat erg zijn, wanneer eens de Heere zal zeggen tot hen, die in hun onbekeerdheid hebben geleefd: „En gijlieden hebt niet gewild !” Veelal wil men zijn schuld wel eens trachten te verbergen achter z'n ONMACHT. Dan is 't: „Ik kan mij niet bekeren !”

Dit is zeer zeker waar. Dat leert de Bijbel duidelijk. De Heere zegt in Jeremia 13 : 23: „Zal ook een Moorman zijn huid veranderen, of een luipaard zijn vlekken ? Zo zult gijlieden ook kunnen goed doen, die geleerd zijn kwaad te doen.”

Maar anderzijds wijst Gods Woord ook heel duidelijk op het gebruik der middelen. „Zoekt de Heere, terwijl Hij te vinden is, roept Hem aan, terwijl Hij nabij is.” (Jes. 55 : 6).

„Zo is dan het geloof uit het gehoor en het gehoor door het Woord Gods. (Rom. 10 : 17). Ja, dan moge het „niet kunnen” uitdrijven tot de bede: „Heere, bekeer GIJ mij, dan zal ik bekeerd zijn.”

Dat men het bedenke, dat de Heere straks niet zal zeggen: „En gijlieden hebt niet gekund”, maar: „Gijlieden hebt niet GEWILD !”

Beide zaken: niet te hebben gekund en niet te hebben gewild, zullen onze schuld voor God moeten worden.

Onze wil is van nature „dood”, zo merkten we reeds op.

Nu wil dat niet zeggen, dat de mens in zijn doodstaat gelijk is aan „een stok en een blok”. Ook niet zijn boze wil.

De apostel tekent de doodstaat van de mens in Efeze 2 : 2 als een „wandelen” daarin. We lezen daar:

„In welke gij eertijds gewandeld hebt, naar de eeuw dezer wereld, naar de overste van de macht der lucht, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid, onder dewelke ook wij allen eertijds verkeerd hebben in de begeerlijkheden onzes vleses, doende de wil des vleses en der gedachten, en wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.” (Efeze 2 : 2 en 3).

We hebben het voorbeeld van een tegenstribbelend kind gebruikt. O, wat is de mens van nature ! Welk een tegenstand biedt hij, wanneer de Heere hem vriendelijk nodigt en bidt ! Ontroerend zegt de Heere van Jacob's huis in Jes. 48 : 4:

„Omdat Ik wist, dat gij hard zijt, en uw nek een ijzeren zenuw is, en uw hoofd koper.”

Welnu, daarom is het zo zeer noodzakelijk, dat onze „wil” levendgemaakt wordt, zoals ons artikel IX aangeeft.

We lezen: „In de wil stort Hij nieuwe hoedanigheden en maakt, dat die wil, die dood was, levend wordt; die boos was, goed wordt; die niet wilde nu metterdaad wil; die weder-spinnig was, gehoorzaam wordt.”

Dat alles bewerkt de Heilige Geest. Vijanden van God worden vrienden, weerspannigen worden als een lam. Zij leren:

„Leer mij naar Uw wil te hand'len,
„k Zal dan in Uw Waarheid wand'len;
Neig mijn hart en voeg het saâm
Tot de vrees van Uwe Naam !”

Is zo de afkerige en boze wil bij u, lezer(es), gewillig en gehoorzaam geworden ? Kent u 't:

„Mijn hart, o Hemelmajesteit,
Is tot Uw dienst en lof bereid.”

Dat zo „de dag van God's heirkraft” moge aanbreken in ons leven.

„Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal ?” Dan worden we bearbeid „tot de gehoorzaamheid des geloofs”, waarvan de apostel schrijft in Rom. 16 : 26.

Wat een last is voor de natuurlijke mens, wordt dan een lust, namelijk om de Heere te vrezen als „t allerhoogst en eeuwig Goed.” Dan wordt het: „Henen uit” tot de afgoden. Dezulken worden „dwazen” in het oog van de „wereld” en van de „vrome uitwendige godsdienst”, die het zo maar voor het pakken heeft. Ja, de remonstrant is nog niet uitgestorven in dit opzicht.

O, zeker ! De aanbidding van het heil door het Evangelie moet ruim geschieden, maar mag toch niet zonder meer bevatten „een zo maar lichtvaardig aannemen” van de boodschap van het Evangelie, zoals helaas maar al te veel geschiedt vanaf kansels en katheders ! Zeer duidelijk zal ook het ZALIGMAKEND WERK van de Heilige Geest moeten verklaard worden uit de Schrift, ook ten opzichte van „levendmaking” van de zondaar, dus ook van zijn „wil”.

Leert Gods kind zich na ontvangen genade nooit meer als een „wederspannige” kennen ? O ja ! En dat zal hem of haar juist doen nodig hebben en doen vragen om de genade der „verzoening” ! Maar dan mag het ook door het geloof ervaren:

„Maar ons weerspannig overtreden
Verzoent en zuivert Gij.”

En wat is 't rijk vertroostend voor een volk, dat zijn wederspannigheid betreurt en belijdt, dat Christus „gaven heeft genomen om uit te delen onder de mensen..... ja ook de WEDERHORIGEN, om bij U te wonen, o Heere God !” (Psalm 68 : 19 onber.)

Dr.

v.L.

Van een tussentijdse reis naar Canada 4

Er wordt veel gedaan voor de veiligheid bij het vervoer van de kinderen naar en van school. De schoolbussen zijn duidelijk kenbaar aan de gele kleuren en de vele rode lichten. Als een schoolbus gaat stoppen geven de rode lichten het sein en alle verkeer op de weg moet daarmee rekening houden. Er mag niet worden doorgereden ! En om chauffeur op een schoolbus te kunnen zijn moet men

een afzonderlijk bewijs hebben, dat pas na een met gunstig gevolg afgelegd examen wordt uitgereikt. Het gewone rijbewijs is daarvoor niet voldoende.

Dat het niet altijd mee valt om een schoolbus te rijden hoorden we van Bill, die de vorige winter ook een bus reed en het ook deze winter weer doet. Als er dan hevige sneeuwval is is het zicht erg slecht. De wegen worden haast onberijdbaar. De auto's moeten dan meermalen stoppen. Soms kan ook de schoolbus niet verder. Dan worden de ouders gewaarschuwd. Die kunnen dan proberen de kinderen op te halen. De kinderen worden soms ook wel bij families, die dicht bij de school wonen, ondergebracht. Meermalen zijn de wegen zo slecht wegens sneeuw of gladheid, dat het niet mogelijk is om de schoolbussen te laten rijden. Dat zijn omstandigheden waar we in Holland haast nooit last van hebben.

Maar om tot ons verhaal terug te keren. Zondag 16 november dienden we tweemaal de gemeente Dundas, waar 's morgens haast al mijn familieleden in Canada, bijna twintig in getal aanwezig waren. Paulus schreef: hierin verblijd ik mij als mijn kinderen in de waarheid wandelen. Dat zouden we Paulus willen nazeggen.

's Middags was het evenals de vorige zondag erg rustig. We zaten allen bij een grote zwarte kachel met hout gestookt. Er werd wat gelezen en wat gepraat en moeder las de kinderen wat voor uit een mooi boekje, dat ging over Judith, een Joods meisje dat tot bekering gekomen was.

Maandagmorgen haalde Marja me op. Het was een fijne week bij Murray en Lies geweest. We zouden nog een paar dagen bij de kinderen in Norwich doorbrengen.

Daar hoorden we weer van de wisselvalligheid in het dagelijkse werk. In ons land zijn er veel werklozen, ook in de bouw. Dat verschijnsel doet zich ook in Ontario voor. De prijzen van de huizen zijn erg omhoog gegaan. De hypotheekrente is er nog veel hoger dan bij ons. Men deinst er in het algemeen voor terug om huizen te kopen of te laten bouwen. En ondernemers gaan pas tot het bouwen over, wanneer er een koopovereenkomst is gesloten. Ook in Ontario zijn er de zorgen voor het dagelijks brood. Hoe blijkt telkens weer de noodzaak om te bidden: geef ons heden ons dagelijks brood.

Maandagavond begon het wat te sneeuwen. Sinds zondag had het een beetje gevoren. Ook op dinsdag 11 november was het beneden het vriespunt geweest. Overigens was het al de tijd betrekkelijk zacht weer. We hadden gedacht, dat het in die tijd in Canada veel kouder zou zijn dan in Holland, maar het was juist andersom. We waren nog niet zo lang in Canada toen we hoorden van de strenge vorst en de sneeuwval in ons land. En van de schade aan de vruchten, die nog op de akker stonden, het vorstverlet en het ongemak op de weg.

Dinsdag dooide de sneeuw in Norwich voor een groot gedeelte weer weg. Het was een goede tijd voor de boeren om het land te ploegen. Toen we aankwamen moest nog een groot gedeelte van de corn (mais) worden geoogst. Ook in deze tijd is Canada een prachtig land.

Bill en Marja gingen in Woodstock boodschappen doen. Ik ging mee. Daarna aten we bij Eric en Muck te Otterville, op een mijl afstand van Norwich. De jonge huisvrouw had goed gezorgd. 's Avonds kwamen Murray en Lies met hun kinderen om afscheid te nemen. Zo naderde het einde van ons verblijf in Canada.

We hadden een goede tijd gehad. In verschillende plaatsen ontmoetten we vrienden en bekenden. Iets ervan hebben we vermeld. In de gesprekken kwam verschillende keren naar voren het verval in het kerkelijke leven in het oude vaderland. Meermalen bleek me, dat men het onbegrijpelijk vond dat de Chr. Geref. kerken in Nederland bepaalde contacten willen onderhouden met de Christian Reformed Churches in Noord-Amerika, waar het verval naar men zegt groter is dan men in het vaderland schijnt te weten. Toegegeven werd, dat er ook in eigen kerkelijk leven zorgen zijn wegens verval en oppervlakkigheid. Ook werd als een symptoom van verval van de kerken in Nederland genoemd het feit, dat een predikant had medegewerkt aan de bevestiging van zijn dochter in het ambt van predikant in de Hervormde kerk.

Een ander punt dat wel eens naar voren

kwam, was de zorg voor de eigen scholen. Dat vraagt voortdurend vele offers, maar de ouders zien het belang ervan en spannen zich voortdurend in om de nodige gelden bijeen te brengen. Dat kost voor elk gezin wel een paar duizend dollar per jaar en soms nog veel meer, namelijk wanneer kinderen uit een gezin verschillende scholen moeten bezoeken.

Woensdag 19 november zouden we vertrekken. De koffers moesten worden gepakt. Alles stond in het teken van het vertrek. Een groot gedeelte van de dag was ik nog met Marja samen. De kinderen kwamen in de loop van de dag thuis uit school. We dronken thee. Het werd etenstijd. Bill was ook weer terug. We konden samen nog de maaltijd gebruiken. Eric en Muc waren er ook.

We moesten ons gereedmaken voor vertrek. We namen afscheid van de kinderen die achterbleven. Bill en Marja met Gary en

Uit de praktijk 64

Wij lezen in Gods Woord, dat de mens aanziet wat voor ogen is, maar de Heere ziet het hart aan. Wij kunnen voor elkaar veel verbergen en onze stand ophouden en dan schijnen voor onze medemens wel heel wat te zijn, maar wat wij van elkander niet zien, dat ziet de Heere wel, want wij moeten maar aannemen wat de mond uitgeeft, maar de Heere ziet het hart aan en ziet de innerlijke roerselen onzes harten aan. Voor Hem is niets verborgen. O, als dit beleving des harten mag wezen, wat werkt dat een openlegging van onze harten voor de Heere. Dan kan men zich zo hartelijk verblijden in de alwetendheid des Heeren. Dan is deze goddelijke deugd tot blijdschap voor een door Gods Geest ontdekt hart. Maar het is een schrik voor de goddelozen. Als deze zaken aanwezig mogen zijn, wat buigt men dan diep voor de Heere. Wat is het een wonder, dat de Heere het hart doorgrondt en de nieren proeft. O, ik kan niets anders verbergen voor de Heere en ik behoef niets te verbergen en ik wil niets verbergen. Dat geeft zulk een aangename vrede in het gemoed. Als men deze taalspreek, dan krijgt men doorgaans weinig bijval. Als het over het leven gaat dat uit God is dan doet men ook op huisbezoeken teleurstellingen op. Wij kunnen elkaar wel wat wijs maken, maar de Heere niet.

Voor onze aandacht kwam een bezoek, waar ook deze zaken ter sprake kwamen. Een jonge man kon het maar niet vatten. Hij meende, dat zijn gang door het leven toch eerlijk en oprecht was. Hij ging getrouwd naar de kerk, gedroeg zich netjes, ging niet naar gelegenheden waar hij niet behoorde te komen. Zijn uitwendige vertoning, daar viel niets van te zeggen, maar uit zijn spreken werden wij gewaar, dat hij op deze dingen een hoge prijs stelde.

Vriend, het is een voorrecht als wij ordelijk door het leven mogen gaan. Acht het groot als wij door de algemene goedheid des Heeren uitwendig mogen leven naar Gods Woord. Wij hebben gehoord van een reeds jaren overleden voorganger, die, ziende op zijn kinderen, eens sprak verblijd te zijn dat zijn kinderen nog in de wegen des Heeren wandelden. En dat is zo. Maar al mogen wij ons in de week ordelijk gedragen of mischien des zondags met een mooi zwart pak gekleed zijn, dat wil nog niet zeggen, dat ook ons hart recht voor God is. Wij zijn in de wereld gekomen met een hart, waarvan de Waarheid getuigt dat het te allen dage alleenlijk boos is, hetwelk bij het opwassen terdege wordt bevestigd.

Als de Geest des Heeren overtuigend belijft te werken komt men daar wel achter. Dan wordt het zo waar, wat tot Samuël gezegd is: Want de Heere ziet het hart aan, en met eerbied gezegd, dan krijgt een mens de Heere na te doen. Dan gaat men zijn hart aanzien en bekennen als geheel verdorven en vol van goddeloosheid, zodat men het niet kan en durft uit te spreken, en tevens een hart met eigengemaakte vroomheid, die niets anders is dan eigengerechtigheid, waarmee wij nooit voor onze Schepper kunnen bestaan.

Als men onder de mensen verkeert komt men tot de ontdekking, dat velen heimelijk op uitwendige zaken hun grond en hoop bouwen voor de eeuwigheid. Wonderlijk groot is het als men door des Geestes bearbeiding aan de weet mag komen, dat

Cathy brachten me weg. We vertrokken tegen 7 uur. Naar Toronto is het 100 mijl rijden. De koffers werden afgegeven. We waren nog even bij elkaar en toen kwam ook daar het afscheid. De terugreis was erg voorspoedig. Het vliegtuig vertrok praktisch op tijd. Zonder tussenlanding vlogen we in oostelijke richting. We hadden een zeer voorspoedige reis. Op 20 november kwamen we ongeveer tien voor elf uur aan. de vlucht had minder dan 7 uur geduurd. Wim haalde me af. Het weerzien was hartelijk. Ook toen we thuis kwamen. Daar waren en kwamen kinderen en kleinkinderen om ons te verwelkomen.

De Heere had allen gespaard. Ook in de gemeente waren geen ingrijpende dingen gebeurd. We mochten de arbeid weer voortzetten.

B.

deze dingen de Heere niet behagen kunnen. Nu is het zo, vriend, wat de Heere in het hart werkt komt op Zijn tijd en wijze wel openbaar, maar het begint van binnenuit en daar zit de wortel van alle kwaad. Dat maakt de strijd uit zolang men leven mag en dat is geen makkelijke strijd. Hoe menigmaal moet men zuchten: hoe kom ik ooit die strijd te boven. De Heere Jezus heeft tot Zijn volk gezegd, dat zij verdrukkingen zullen onder vinden op de aarde, maar daar zal een einde aan komen, zodat zij verlost zullen zijn van on- en eigengerechtigheid. Wanneer men met die beiden te doen krijgt, wat kan dat benauwd zijn en als het dan van binnen niet helder is, als het zielsoog niet gericht is op die grote Meester, Die gezegd heeft tot bemoediging en troost van Zijn arm en ellendig volk: Heb goede moed, Ik heb de wereld overwonnen, zij zouden niet staande kunnen blijven. Dit is de troost voor Zijn volk in druk en strijd. Hoe nodig, vriend, om ons maar gedurig te onderzoeken hoe het met ons staat op weg en reis naar de eeuwigheid.

J. van Heteren.

BIJ BROOD EN BEKER 6

Prof. Graafland zegt, dat zo het avondmaal in de negentiende eeuw van verschillende zijden in de verdrukking kwam, maar dat er toen ook positieve bezinning rondom het avondmaal te vinden was. Hij noemt enkele voorbeelden.

Mede door dit alles - zo gaat Dr. Graafland verder - is na een tijd van grote inzinking en praktijk rondom het avondmaal tijdens de eeuwwisseling een nieuwe opleving ontstaan. Ook van deze opleving geldt, dat zij niet beperkt bleef tot een bepaald deel van de kerk. Zij werd over de hele breedte van het kerkelijk leven gevonden. Zo kwam er in de rooms-katholieke kerk een nieuwe opleving in bezinning en praxis rondom het sacrament in de liturgische beweging, die rondom 1909 is opgekomen. Hetzelfde geldt van de reformatische kerken. (.....)

Een grote reeks van boeken en boekjes zijn in de eerste helft van deze eeuw verschenen, die alle dezelfde problematiek behandelen. En uit de vele herdrukken, die sommigen ervan beleven, blijkt wel, dat deze vragen ook nu nog in de gemeenten volop worden aange troffen. Wel is hierbij een tweedeling te maken tussen een benadering, die sterk gericht is op de waardigheid van de eventuele avondmaalgangers en een andere benadering, die veel meer wijst op Christus, die het avondmaal met zijn gemeente houdt en op het heil, dat Hij aan zijn tafel uitdeelt. Aan deze tweedeling is meteen een parallel-geven te verbinden, n.l., dat waar de aandacht vooral gericht wordt op de (geloofs)-kwaliteit van de avondmaalsganger de positieve betekenis van het belijdenis doen en het verbonden zijn van de belijdenis met het avondmaal vrijwel of in het geheel niet gevonden wordt. Aan de andere kant wordt deze verbinding juist wel positief gewaardeerd, waar ook meer oog is voor het objectieve heil in Christus, dat aan het avondmaal wordt ontvangen.

Tot de eerstgenoemde categorie rekent Dr. Graafland boekjes van Prof. G. Wisse en de predikanten J. van der Haar, C. den Boer, A. Elshout en C. Harinck en onder de andere categorie boekjes van de predikanten J.G.

Woelderink, K. Exalto, L. Blok en A. van Brummelen.

Verder schrijft Dr. Graafland:

Uit deze lang niet volledige opsomming blijkt, hoezeer het avondmaal en vooral de toegang ertoe in het middelpunt van de belangstelling van de gemeente staat. Nogmaals wijzen wij erop, dat de boven aangegeven tweedeling niet al te strak moet worden gezien. Er is bij de meer subjectief gerichte verhandelingen vaak een uiterst milde pastorale benadering van de reële geloofsragen, die rondom het avondmaal in de gemeente worden gevonden. Terwijl bij de anderen ook doorgaans duidelijk naar voren komt, dat alleen in een oprecht geloof het avondmaal vruchtbaar kan worden gevierd. Wel blijkt bij de laatst genoemde boekjes heel duidelijk, hoe bewust de verbinding met het belijdenis-doen wordt gelegd. Daarmee beoogde men het diep ingewortelde besef, dat men wel zonder een oprecht geloof belijdenis kon doen, vanuit Schrift en belijdenis te bestrijden en daartegenover te stellen met alle duidelijkheid, dat avondmaal vieren betekent opnieuw belijdenis doen van het geloof, zoals art. 35 van de **Ned. Geloofsbelijdenis** leert, en door onze gereformeerde vaders algemeen werd aanvaard en in praktijk gebracht.

Hierna wijdt Dr. Graafland een aparte paragraaf aan **aanhoudende avondmaalsmijding**. Deze is volgens de schrijver een nog steeds veel voorkomend 'verschijnsel' in de pietistisch georiënteerde gemeenten.

Vervolgens handelt hij over de **liturgische beweging** en de **toenadering tot Rome**. Aan deze paragrafen wijdt hij enige bladzijden. Aan het einde van laatstgenoemde zegt hij: Het werd steeds duidelijker, dat Rome zich bewoog in de richting van de Reformatie en de Reformatie in de richting van Rome. Het is echter noodzakelijk om dit inhoudelijk nog wat nader te omschrijven.

Dit doet hij in de volgende bladzijden en hij eindigt zijn belangrijke artikel als volgt:

Wij willen nu echter niet verder meer ingaan op een principiële beoordeling van genoemde ontwikkeling. Wel is aan het eind van ons betoog noodzakelijk erop te wijzen, hoe groot de tegenstelling en de afstand zijn tussen de bezinning rondom het avondmaal in (de rechterflank van) de Gereformeerde Gezindte en die van de oecumenische theologie en de daarmee verbonden kerkelijke praxis. Zonder deze afstand nader te omschrijven is het zonder meer duidelijk, dat we hier met twee geestelijke werelden te maken hebben, die vrijwel totaal vreemd van elkaar zijn en die dan ook in een totaal van elkaar gescheiden kerkelijke praktijk voorkomen. Het zou niet juist zijn wanneer wij de ene lijn als bijbels en reformatorisch zouden bestempelen terwijl de andere door ons als afwijking en dwaling zou worden bestempeld. In beide richtingen hebben zich vereenzijdigingen voorgedaan, die erop wijzen, dat het authentiek bijbels getuigenis en ook het oorspronkelijk reformatorisch belijden niet voldoende meer doorklinken. We kunnen dan ook niet volstaan met een negatieve beoordeling van de ander, als wij niet inzien, dat ook de eigen positie onder bijbels-reformatorische kritiek wordt gesteld. Nodig is daarom hernieuwde terugkeer in bezinning en praktijk naar het Schriftgetuigenis, terwijl ook een herbronning van het reformatorisch belijden nodig en vruchtbaar zou zijn. Wellicht zal daarmee tevens een weg worden geopend om niet alleen binnen de Gereformeerde Gezindte maar ook in het grote verband van de kerken der Reformatie en van de christelijke kerken in het algemeen elkaar aan te spreken op wat Christus in Zijn Woord ook ten aanzien van het avondmaal heeft verordend en ingesteld. Opdat er een hernieuwde gemeenschap met Christus en zijn weldaden tot uiting zal komen in een hernieuwde gemeenschap der kerken en christgelovigen in deze tijd, waarin meer dan ooit de toekomst des Heeren gezien mag worden als verlossing tot een nieuw begin van leven, en daarom het bevel van Christus ook meer dan ooit aan kracht en urgentie gehoord en gehoorzaamd dient te worden: „Zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt”. (1 Kor. 11, 26).

Dit artikel van Prof. Graafland is zeer oriënterend, maar gelijktijdig geeft de schrijver een bepaalde beoordeling. Hij spreekt immers in afkeurende zin over avondmaalsmijding en stelt daarmee hen die niet aan het

Heilig Avondmaal deelnemen in staat van beschuldiging.

We vragen ons af of daar wel grond voor is en menen daarop ontkennend te moeten antwoorden. Er zijn plaatsen waar weinig avondmaalsgangers zijn. Velen nemen daar niet aan het Heilig Avondmaal deel. Waarom niet? Veelal, omdat ze zo eerlijk zijn te erkennen, dat zij het zaligmakend geloof missen. Zij weten wat er nodig is om een rechte avondmaalsganger te zijn en dat missen zij. Er zijn er mogelijk onder, die uit schuchterheid niet aan het avondmaal durven deel te nemen, vrezende zich een oordeel te eten en te drinken. Hier is geen sprake van avondmaalsmijding. Die is er alleen, wanneer men bewust er niet van wil weten. Dat dit helemaal niet voorkomt willen we niet beweren, want verachting van de genademiddelen is er wel hier en daar.

Men kan natuurlijk naar voren brengen, dat velen toch belijdenis des geloofs hebben afgelegd en dat is toch een toegang krijgen en vragen tot het Heilig Avondmaal. Dat is formeel alles waar, maar het belijdenis doen met het hart wordt weinig gevonden. We schreven daar al eerder over en we verwijzen naar wat Prof. Lengkeek daarover zegt.

Het zou natuurlijk een verheugend verschijnsel zijn, wanneer er veel rechte avondmaalsgangers waren. Maar in onze geesteloze tijd is het juist daartegenover zeer bedenkelijk, wanneer velen toetreden tot de dis.

Nog altijd blijft gelden het woord van de Heere Jezus: „Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien”. En: „De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet vanwaar hij komt en waar hij heengaat, alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren is”. (Johannes 3 : 3b en 8).

B.

De Reformatorische School

Zo heet het orgaan dat uitgaat van de Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs en de Gereformeerde Onderwijzers- en Lerarenvereniging. De nauwe relatie tussen school en kerk komt in de namen van bovengenoemde verenigingen reeds duidelijk tot uitdrukking.

We ontvangen dit orgaan elke maand en nemen er met belangstelling kennis van. Er komen regelmatig belangrijke artikelen in voor. Om maar iets te noemen over Geloof en natuurwetenschap van de hand van Dr. O.C. Oele. Aan het slot van het tweede artikel in het nummer van september 1980 zegt hij: Er kan geen tegenstrijdigheid bestaan tussen Gods Woord en de natuurwetenschap, omdat de Schepper van hemel en aarde de God is van de Bijbel. Dat de natuurwetenschap voor velen desondanks toch op gespannen voet met de Bijbel staat, vindt zijn oorzaak hierin, dat de verkregen resultaten door de mens met zijn door de zonde verduisterd verstand op een onjuiste wijze - niet los te denken van bepaalde vooronderstellingen - geïnterpreteerd worden of dat de natuurwetenschap haar grenzen overschrijdt door uitspraken te doen over zaken, die niet tot het terrein van de natuurwetenschap behoren. Met name het onderzoek van de natuur zou ons in verwondering moeten brengen over de grote werken Gods.

De natuurwetenschap en haar resultaten mogen nooit overgewaardeerd en verabsoluteerd worden. Waar dat wel gebeurt, kunnen we in feite spreken van **materialisme**.

In het nummer van september komt ook voor het referaat, dat Drs. A. Vergunst gehouden heeft op de jaarvergadering van de Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs op 26 april 1980, over Gezin en kerk in relatie tot de school. Daarin spreekt hij over het christelijk gezin en over de kerk en het onderwijs. Hij zegt aan het einde o.a.: Wanneer we het een en ander samenvatten over „Gezin en kerk in relatie tot de school” worden we gedwongen tot een ernstige bezinning op onze verantwoordelijkheid, met name op de christelijke identiteit van onze scholen. Een identiteit, die wel in de grondslag moet omschreven worden, maar die alleen in een leven in de vreze Gods zichtbaar worden kan. Daartoe is de Geest des Heeren nodig als een Geest der waarachtige bekering opdat er voortgaande reformatie in gezin en kerk plaats hebben en

als een vrucht daarvan ook onze scholen waarlijk Christelijke scholen mogen zijn, waar de leer des Heeren naar de regel van Gods Woord en de bevinding der heiligen geleerd en beoefend worde.

Mogelijk komen we nog wel eens op dit orgaan terug. Het kost f 35,— per jaar, voor studenten f 25,—, losse nummers f 5,— plus verzendkosten.

Het komt mij voor dat vooral voor onderwijzers en leraren kennisneming van dit orgaan en het lidmaatschap van bovengenoemde vereniging van belang is.

B.

Reformatorisch L.B.O. te Amersfoort

D.V. 1 augustus 1981 wordt in Amersfoort met een school voor reformatorisch lager beroepsonderwijs begonnen. Heel wat ouders zullen daar met ons verheugd over zijn, want aan deze vorm van onderwijs bestond dringend behoefte. Met dankbaarheid mogen we nu stellen dat, zo de Heere wil en wij leven, alle kinderen die onze basisscholen het komende cursusjaar verlaten, plaatsbaar zijn op de Van Lodensteinscholengemeenschap. Immers naast de Mavo-, Havo- en Vwo-scholen komen er nu dus ook de Lagere technische en de Huishoudschool. We zullen echter met de L.B.O. scholen alleen met het eerste leerjaar kunnen beginnen.

Zoals u wellicht bekend is, gaat deze scholengemeenschap uit van de Vereniging voor Voortgezet Onderwijs op Reformatorische grondslag te Amersfoort. Deze vereniging is opgericht door ouders die voor hun kinderen van harte het reformatorisch onderwijs begeren. De school wil dan ook duidelijk iets betekenen voor die ouders die bewust voor dit onderwijs kiezen en verwacht dan ook dat zij, die eens voor Gods aangezicht beloofden hun kinderen „in de voorzeide leer te onderwijzen of te doen onderwijzen”, hun plicht in deze zullen verstaan.

Deze ouders kunnen hun kinderen via het hoofd van de basisschool of rechtstreeks aanmelden bij de Van Lodensteinschool voor L.B.O., p/a Utrechtseweg 228, 3818 ET Amersfoort.

VOOR DE JEUGD Het Zonnekind. 5

Beste jongelui !

„En een Engel des HEEREN verscheen aan deze vrouw en Hij zeide tot haar: Zie nu, gij zijt onvruchtbaar en hebt niet gebaard, maar gij zult zwanger worden en een zoon baren.”

Richt. 13 : 3.

Manoah en zijn vrouw waren dus eenvoudige mensen. Doch het waren mensen die God vreesden. En dat is belangrijk. Ja, dat is het belangrijkste van alles.

Dat het door allen zo niet wordt gezien, is een gevolg van de geestelijke doodstaat van de mens. Hij is daardoor totaal verblind. Hij ziet de dingen in werkelijkheid niet zoals zij zijn. Hij denkt dat „voornaam” zijn in de wereld belangrijk is. Daar staat hij dan ook naar om dit te worden.

O zeker, ik weet wel, dat ook hier alle mensen weer niet over één kam geschoren kunnen worden. Er zijn er ook die het helemaal niet interesseert hoe het hen in de wereld zal vergaan. Zij leven uit het beginsel van: Laten we eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen gaan we toch dood. Dat het einde daarvan de eeuwige dood is, bedenkt men niet. Want als men dit deed zou het leven anders in zijn openbaring zijn.

Van Manoah en zijn vrouw worden ons geen opzienbarende dingen verteld. Ik denk b.v. aan Manasse en Saulus, die ook Paulus genoemd wordt. Van hen staan ons in de bijbel klinkende bekeringen beschreven en naar zulke bekeringen - ze komen niet zoveel voor - wordt ook nu nog door bepaalde mensen graag geluisterd. En ik moet zeggen dat het de moeite waard is, om er kennis van te nemen.

Doch, zoals gezegd, van Manoah en zijn vrouw staan ons dergelijke dingen niet beschreven. Het waren eenvoudige mensen. Doch zij behoorden tot het overblijfsel naar de verkiezing der genade. En de genade is

altijd eenzijdig. Dat wil zeggen: De HEERE vraagt naar mensen zonder dat mensen naar de HEERE vragen. Laten wij dat ook nu niet vergeten. De HEERE is altijd de Eerste. En waar de HEERE begint, daar laat Hij Zijn werk nooit halverwege in de steek. Hij laat niet varën de werken Zijner handen, maar zal ze zekerlijk voleinden.

Op zekere dag kreeg de vrouw van Manoah bezoek. Hoog bezoek. Het is bezoek uit de hemel. „En een Engel des HEEREN verscheen aan deze vrouw.....” Met de Engel des HEEREN wordt in het oude testament meestal de 2e Persoon in het goddelijke Wezen bedoeld, dat is de Heere Jezus Christus. Hij verschijnt aan haar in de gedaante van een man, zoals zij daar zelf verslag van doet in het zesde vers: „Er kwam een Man Gods tot mij, Wiens aangezicht was als het aangezicht van een Engel Gods, zeer vreselijk”.

Engelenverschijningen behoren tot de oud-testamentische Godsopenbaringen. Dat wil zeggen dat God Zich in het Oude Testament openbaarde door middel van Engelen, die Hij aan mensen deed verschijnen. Engelen zijn geesten. Je kunt ze met het oog niet zien. En als ze dan toch gezien worden, zoals deze vrouw werkelijk deze Engel heeft gezien, dan moeten we ons het zo voorstellen dat zij tijdelijk de gedaante van een mens hebben aangenomen.

Vraag niet hoe dat kan, want we hebben met een God te doen, bij Wie alle dingen mogelijk zijn. Wie dat gelooft heeft geen behoefte aan verder vragen, gelijk men er tegenwoordig op uit is, om alle dingen naarstig te onderzoeken en de wonderen, die men niet begrijpen kan, als ongelooflijk en „niet echt gebeurd” te verklaren.

Dergelijke verschijningen zoals deze vrouw te beurt viel, komen tegenwoordig niet meer voor. Het is thans ook niet meer nodig. Want in de dagen van Manoah had men de gehele bijbel nog niet. De verschijningen waren een manier waarop God Zich toen openbaarde. Wij hebben nu de gehele bijbel. Dat is het Boek waarin God Zich voldoende geopenbaard heeft. Alles wat tot onze zaligheid van node is, is daarin te vinden. Het is van Gen. 1 : 1 tot Openbaring 22 het laatste vers, het Woord van God. Daar zijn wij nu aan gehouden. Dat deze dingen jullie gezegd worden, moet je echt niet als een overbodige zaak beschouwen. Want op het gereformeerde erf - in zijn breedte gezien - is er momenteel een hevige strijd gaande of we het zo nog wel moeten zien. Velen zijn bezig om van de bijbel niets meer over te laten, dan alleen de kaft. Dit zijn de listige aanslagen van de duivel op het heilig Woord van God. Ze zijn er alle eeuwen door geweest, doch laaien nu in vernieuwde hevigheid weer op. Al het oude materiaal dat dienen moest om kritiek uit te oefenen op de Heilige Schrift wordt bij vernieuwing in stelling gebracht met daarbij de nieuwere zienswijzen, nieuwere denkbeelden, die dienen moeten om het Woord van zijn GEZAG te beroven.

Waakzaamheid is daarom nu geboden, meer dan ooit !

Al zijn er nu dan geen engelverschijningen meer zoals die in het oude testament en ook wel in het nieuwe testament beschreven worden, dat wil niet zeggen dat er nu geen „engelen” meer zijn. En dan denk ik niet aan die heilige troongeesten in de hemel, want die zijn er altijd geweest en zullen er ook altijd blijven. Doch ik denk aan de door God geroepen knechten. Knechten, die werkelijk door God geroepen zijn, zijn er niet zo veel, maar ze zijn er toch nog wel. Acht ze hoog om hun werks wil. Zij hebben de roeping, niet om „openbaringen” te geven, maar wel om „verklaringen” te geven van het Woord van God. De engelen in de hemel zijn zondeloze schepselen. De engelen-dienstknechten Gods op aarde zijn zondige mensen. Doch de Heere wil ze gebruiken om Zijn Woord te doen horen. In dat opzicht is er overeenstemming.

Want de Engel des HEEREN kwam naar de vrouw van Manoah om haar het Woord van God te doen horen, om haar de gedachten van God bekend te maken. Want woorden zijn verwoorde gedachten. In betrekking tot God is dit een zaak om over na te denken. Dat wil ik jullie dan ook graag laten doen.

„En een Engel des HEEREN verscheen aan deze vrouw en Hij zeide tot haar: „Zie nu, gij zijt onvruchtbaar en hebt niet gebaard.....”

We moeten hier niet al te haastig over heen lezen. Want dat deze Engel des HEEREN dit aan deze vrouw meedeelde is van grote betekenis. Het wil zeggen dat men er in de hemel kennis van droeg in welke omstandigheden Manoah en met name ook zijn vrouw verkeerde. Want het woord wordt tot haar persoonlijk gericht.

Goed gezien is deze mededeling voor de vrouw al vol troost. Hoe menigmaal zal zij over haar „onvruchtbaarheid” tranen hebben geschreid. Hoe menigmaal zal zij haar nood de HEERE hebben geklaagd. En het leek wel alsof de HEERE niet hoorde. Want er kwam in de toestand van haar onvruchtbaarheid maar geen verandering. Hoe kunnen dan in zulke omstandigheden ernstig zoekende zielen met twijfels besprongen worden. En dat zijn dan weer juist de momenten waar de vorst der duisternis gebruik van weet te maken. Hij zegt dan: Waar is nu God, op Wien gij bouwdet en aan Wien g'uw zaak vertrouwdet ? En, brutaal als hij is, durft hij er nog wel bij te zeggen: God bestaat niet. En als Hij al bestaat, Hij weet van u niet. En als Hij al van u zou weten, zo bemoeit Hij Zich toch met u niet.

Wat kunnen al deze dingen een Godvrezend mens in de benauwdheid doen verkeren. Ja, men wordt dan benauwd van alle zijden..... Van deze zaken hebben de dode belijders

geen weet, maar degenen die de Heere vrezen kennen deze dingen. En als deze dingen mijn lezers niet vreemd zijn, let dan eens op wat hier eigenlijk gezegd wordt. Vrouw van Maoah, het is in de hemel bekend dat gij onvruchtbaar zijt. Wij weten er van. Nu, is dat niet groot, als je te horen mag krijgen dat men in de hemel van je omstandigheden af weet, als je dit persoonlijk wordt gezegd ?

En dat gebeurt ook nu nog, wanneer het Woord van God, met kracht op de ziel wordt gebracht. Dat is het wonder van het echtgeloven, waardoor men er achter komt, dat er toch nog een God is Die leeft en van de omstandigheden af weet, waarin men verkeert.

God weet er van.

O zeker, dan kunnen de omstandigheden nog dezelfde zijn. Dan kan men nog onvruchtbaar zijn, doch als de wetenschap des geloofs er zijn mag, dat God er van af weet, dan geeft dit een ongekennde rust aan de ziel. Men kan het dan ook aan Hem overlaten. Al weet men dan nog niet hoe het moet, het komt toch goed ! God gaat werken en wie zal het dan keren

Veel bevinding toegewenst van deze zaken door jullie aller vriend,

Ds. H.C.v.d. Ent.

BOEKBESPREKINGEN

Boeken van Boekencentrum
postbus 84176, 2508 AD 's-Gravenhage.

1. **Job, aanklager en gedaagde** door H. Snoep. De schrijver zegt in een woord vooraf: Omdat ook ik als pastor herhaaldelijk gesteld werd voor allerlei vragen over de bedoeling van het lijden, hield ik in 1978 een serie preken over het boek Job in de Pauluskerk in Den Haag. Daarin werd ernaar gestreefd de geweldige spanning in de teksten van het boek te laten doorkomen. De bedoeling was vooral om de hoorders het gevoel te geven dat wij in dit boek op een grootse manier begrepen worden als de grond onder onze voeten weggezonden schijnt te zijn.

We kunnen de bedoeling waarderen, maar we hebben toch onze bedenkingen. Job was een man oprecht en vroom, godvrezende en wijkende van het kwaad. Dat kan alleen gezegd worden door het werk van Gods genade. Dat mogen we nooit vergeten als we op welke wijze dan ook in aanraking komen met het lijden. De Heere beproeft Zijn kinderen. Job is er een sprekend voorbeeld van. In het algemeen is er het lijden om der zonde wil. En de Heere tuchtigt de Zijnen als ze van Hem afwijken. Al deze dingen moeten voor ogen staan als het gaat om te spreken naar Gods Woord.

De verkoopprijs is f 11,90.

2. **Marcus, boodschapper van een goede tijding** door H.J.J. Keijzer.

Jarenlange omgang met het Marcusevangelie, aldus de schrijver in een Woord vooraf, in studie en ambtspraktijk, heeft mij ertoe gebracht het voor u liggende boekje te schrijven. Het heeft de bedoeling om allen, die zich in prediking, catechese, bijbelkringswerk en persoonlijke bijbelstudie met dit evangelie bezighouden, een handreiking te bieden. Hoewel geschreven vanuit een wetenschappelijk verantwoorde achtergrond, wil het toch op een algemeen verstaanbare wijze de inhoud van dit evangelie nader tot de belangstellende lezer brengen.

De schrijver volgt het evangelie op de voet en geeft een korte verklaring. Er kan voor het verstaan van dit evangelie een nuttig gebruik van deze verklaring worden gemaakt.

Het is een werk van 216 blz. De prijs is f 24,90.

3. **De Zuiderzee**, van land tot water, van water tot land, door G. van der Heide.

Het is een interessant boek, dat ons meeneemt naar de vroegste tijden en laat zien hoe de Zuiderzee geworden is tot wat zij was vóór de inpoldering en wat er nu van gemaakt is en wordt. Het boek is al enkele jaren geleden verschenen. Het geeft daardoor niet de laatste stand van het grote werk van de doorlegging weer.

De schrijver is door zijn werk goed op de hoogte. Als het gaat om vroegere tijden komt hij met gissingen en veronderstellingen. Zijn uitgangspunt daarbij is in strijd met de Schrift. Hij begint zijn Woord vooral aldus:

Honderden meters dikke zandpakketten vullen sedert miljoenen jaren de baai van de Atlantische Oceaan, die nu Nederland is.

Van der Heide maakt weinig melding van de invloed, die er van de godsdienst is uitgegaan, vooral in vroeger eeuwen, op het leven en werken van de mensen in plaatsen rondom de Zuiderzee. Het is toch bekend, dat vele dorpen en steden een sterk godsdienstig leven hebben geopenbaard.

4. **Gods bouwwerk**, door Drs. A. Noordegraaf.

Onder bovengenoemde titel lezen we nog: Aspecten van het gemeente-zijn in bijbels-theologisch licht. De schrijver is predikant in verschillende gemeenten geweest en is sedert 1 januari 1978 verbonden aan de Gereformeerde Sociale Academie. „De Vijverberg” te Ede als docent binnen de vakgroep godsdienst (ethiek, bijbelse anthropologie). Hij hoopt met zijn boek een bijdrage te leveren aan de persoonlijke meningsvorming, maar ook de bezinning in kringen van onderwijs en vormingswerk, en de gemeentetoerusting te dienen. Het boek heeft de volgende hoofdstukken: Gemeente-zijn in deze tijd - Belijdende kerk vandaag - Wezen en functie van de prediking - Eenheid en verscheidenheid - Gemeente en gemeenschap - Ambt en gemeente - Het Koninkrijk van God en de kerk - De gemeente en de wereld - Gemeente en dienstbetoon - De gemeente en de zendingsopdracht - Op weg naar de toekomst.

Er staat veel in dit boek, waar we het van harte mee eens kunnen zijn. Drs. Noordegraaf schrijft over de noodzaak van het geloof als een werk van Gods Geest. Dit geloof wordt o.i. niet zo heel veel gevonden in de kerk van vandaag. Daarom menen we, dat de schrijver wel wat te optimistisch spreekt over de belijdende kerk van vandaag. Wanneer de kerk meer beantwoordde aan 't ideaal zou er veel meer getuigenis en kracht van haar uitgaan. Hoe blijkt ook weer uit zo'n boek de noodzaak van de bediening van de Heilige Geest, opdat de kerk weer moge zijn een zoutend zout en een lichtend licht in een wereld vol nood.

Met inachtneming van bovengenoemde opmerking kunnen we de lezing van dit werk aanbevelen. Het geeft veel stof tot overweging en nadenken.

Het boek telt 280 pagina's en kost f 29,90.

B.

Voor een fijne vakantie in eigen sfeer
VAKANTIECENTRUM
„DE VERRASSING” TEXEL

Voll. pension voor gezinnen, jongeren en ouderen.

Bungalows en sta-caravans.

Postbus 302, 1794 ZG Oosterend-Texel.
Tel. 02223 - 661 of 391.

ALLE BEGRIP TE BOVEN (64)

16. Samuel Hughes, een mijnwerker van Shropshire (2).

Een geestelijke oogst was het gevolg en op een Avondmaals-zondag in Shrewsbury was er meestal een aantal eenvoudige mijnwerkers en hun gezinnen. Maar deze maandelijkse reizen waren lastig, vooral in de winter en er werd een verzoek gedaan of er een aparte kerk geïnstitueerd kon worden. Dit werd toegestaan en de werkplaats van een mijnsmid werd de gewone vergaderplaats, vijftien jaar lang, terwijl men maandelijks toezicht van een predikant kreeg. Deze kleine gemeente had veel tekenen van Gods gunst en er werden velen aan de kerk toegevoegd. In 1825 werd Mr. Lakeline van Pontesbury daar predikant. We lezen van hem, dat het zijn gewoonte was om de zaterdagavond tot middernacht op te blijven om zijn paard te voeren en dan moest het vasten tot middernacht zondag. Iedere zondag reed hij om drie diensten te leiden, te Minsterley, Wrentnall en Snailbeach.

In 1830 was de kerk zo uitgebreid, dat een eenvoudig gebouw nodig was. Een jonge dominee, Edward Evans, reisde het land door om geld voor de kerk te verzamelen. Er was meteen de moeilijkheid om grond voor de bouw van de kerk in Snailbeach te verkrijgen. De Markies van Bath was eigenaar van al 't land, dat daar het beste geschikt voor was en hij weigerde om een vrije kerk op zijn grond te hebben. Een flinke klimpartij de heuvelkant op brengt iemand bij een klein stroompje, de scheidslijn tussen 't land van de Markies van Bath en dat van de Graaf van Tankerville. De kerk deed een verzoek aan de Graaf, die gelijk toestemming gaf om te bouwen en hij gaf ook een groot stuk grond voor een begraafplaats. Zo staat ver weg aan de noorderkant van de Stiperstones op een geschikte en beschutte plaats de kapel van Lords' Hill, tot vandaag toe. Dit gebouw was in aanbouw toen Samuel Hughes een jongeman was. Hij zag de jonge dominee stenen verzamelen en was verbaasd en dacht: „Er moet zeker meer in de religie zijn dan ik mij ooit gerealiseerd heb”.

Samuel was geboortig van Habberley, een dorp aan de andere kant van de heuvel. Al was hij een mijnwerker, en dat al geweest vanaf zijn twaalfde jaar, die het harde roekeloze leven, dat tevoren beschreven werd, leefde, met veel te vertellen uitreddingen, dat het maar een haarbreed scheelde, hij was toch niet opgevoed op die ruwe manier als de meesten van hen. In een **Herinnering** van hem lezen we, dat hij met liefde opgevoed was door zijn ouders en dat zijn moeder hem het Onze Vader geleerd had, dat hij iedere avond moest opzeggen en een paar verzen van een lied van Dr. Watt, die zo beginnen:

*Almachtige God, Uw alziend oog
Gaaf door de schaduwen van de nacht
En onze verborgenste daden liggen
Geheel open voor Uw aangezicht.*

Daar hij van nature een tere aard had was hij bang iets verkeerd te doen, maar vooral bij tijden als het gevoel over

hem kwam, dat de onzienlijke God elk verborgen ding in het gericht zou brengen.

Zijn vader had een positie in het leger gehad. Na zijn ontslag werkte hij als daggelder, tot hij naar Habberley verhuisde en werk kreeg in de mijnen te Snailbeach. Hij had een oudere zuster, Martha, en samen gingen zij naar school en leerden de beginselen van lezen, schrijven en rekenen. Ze gingen geregeld naar de kerk en Samuel zong daar in het koor. Martha, negen jaar oud, vroeg haar moeder, hoe het mogelijk was, dat een man haar door de doop een kind van God kon maken. Haar vader sneed haar af door te zeggen: „zou zij de dominee de les lezen?” Het vers, dat ze allemaal geleerd hadden om 's avonds op te zeggen, maakte Martha bang en ze vroeg zich af, hoe ze voor God kon verschijnen.

Toen Samuel achttien jaar oud was stierf zijn vader, en zijn moeder, die al enige jaren verlamd was, kon alleen maar als een kind en hulpeloos in de hoek zitten. Zo bevrijd van de macht van zijn ouders gaf Samuel zich over, zegt hij „aan de teugels van dwaasheid en boosheid, in de gedachte, dat er genoeg tijd was om over religie na te denken”. Martha trouwde, toen ze acht en twintig jaar was, met een schoenmaker, Thomas Burgwin, een ijverige jongeman, en het leek op een aangename verandering van het leven. Hij en zijn ouders waren trouwe kerkgangers en Martha ging met hen mee. Gedurende een jaar ging het goed met hen, toen er zich een pijnlijke situatie ontwikkelde door jaloersheid van zijn kant. Die was geheel ongegrond, maar gedurende vele jaren, zegt Martha, „was ons geluk bedorven en hij begon te drinken en mishandelde mij vreselijk.”

Samuel was ondertussen op twee en twintig jarige leeftijd getrouwd en genoot van zijn leven, al ging het niet zonder verschrikkelijke steken van zijn geweten. Van tijd tot tijd besloot hij om godsdienstig te worden, vooral als hij een opwekkende preek gehoord had. Hij ging de eerste dienst in de nieuwe kapel te Lords' Hill bijwonen en daar hij gevoelde, dat zijn vooroordeel tegen hen als Dissenters weggenomen was, werd hij een trouwe toehoorder. Maar, zei hij, „de dienst zei veel dingen, die ik niet kon begrijpen, zo besloot ik, terwijl ik begon in mijn eigen kracht en begripen van de vrije wil, zelf te gaan onderzoeken.” Hij begon met het lezen van de eerste acht hoofdstukken van Paulus' brief aan de Romeinen, maar voelde, dat „het recht tegen mij scheen in te gaan en toen ik bij de tekst kwam in hoofdstuk 9: „Ik zal Mij ontfermen, diens Ik mij ontferm, en zal barmhartig zijn, dien Ik barmhartig ben”, had de slag doel getroffen en ik viel er zo onder, dat ik mijn gewaarwordingen onmogelijk kan beschrijven. Ik dacht; dat dit niet eerlijk was. Ik zei tegen mijn vrouw: „Het helpt niets of ik het probeer”. Ik scheen er onder in een te krimpen en toen ik weer in mijn boek keek en deze woorden opving: „Maar toch, o mens, wie zijt gij, die tegen God antwoordt? Zal ook het maaksel tot degene die het gemaakt heeft zeggen: waarom hebt gij mij alzo gemaakt?” drong dit door in de wond, die al gemaakt was. Daar was ik een machteloos, verloren, verbroken zondaar, ziende dat ik, als de Heere mij geen barmhartigheid bewees, zeker verloren zou zijn.

EEN PERSOONLIJKE VRAAG....

Mag het, recht op de man en de vrouw af? Wat is u een Papoealeven waard; wat is u de rechtszaak van de Papoea waard? Natuurlijk veel meer dan in u vermogen ligt om te doen.

Denkt u dan even met ons mee.

- ★ wij verzonden voor de Kerst ruim 8000 persoonlijk geadresseerde brieven.
- ★ wij adverteerden in een groot aantal bladen; ook in het blad dat u nu leest.
- ★ de Papoea's in Nederland lieten rechtstreeks van zich horen in enkele radio-uitzendingen.

Met dit alles voor ogen, leggen wij u voor een totaalresultaat van 1492 giften. Wel met een prachtig gemiddelde van f 34,50 per gift. Maar dat geeft nu juist aan dat er teveel aan te weinigen overgelaten wordt.

Daarom nogmaals de boodschap:

het is voor de Papoea al meer dan tien jaar **LIJDEN, IN EEN UITZICHTLOZE WERELD**

Mag hij u weer een zorg zijn? Voor de Papoea, de meest nabije van uw verre naasten, is uw gift een handreiking ten leven.

PAPOEA-FOND
postgiro 243000
Rozendaal 27
8431 PD Oosterwolde
Bank: Amro-Oosterwolde
Rekening 44 40 72 470
Voor alle informatie:
Van Randwijcklaan 104
3815 MT Amersfoort
Telefoon 033 - 728690

Stichting Hulp aan Papoea's in Nood.

HOTEL
DREYEROORD -
OOSTERBEEK
Telefoon 085-333169

Het hotel waar mevrouw zich „uit” - en mijnheer zich „thuis” voelt.

Stationssingel 50
Tel. 08385-13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal

Voor bijbels, boeken en muziek is **LINDENBERG** uniek!
Grote voorraad
Snelle levering
Ook van de allernieuwste uitgaven.

Slaak 4 - 14,
3061 CS Rotterdam.
Postbus 4209,
3006 AE Rotterdam.
Tel. 010 - 111607.

Weduwnaar, 38 jaar,
Chr. Geref., zoekt
interne hulp in de huis-
houding voor een jong
gezin.
Inlichtingen:
01840 - 13087

TE HUUR

vacantiehuis en luxe
stacaravan bij de mooie
Walcherense kust.

Tel. 01187 - 1441

Bent u te moe, terneergesla-
gen,
En snakt u naar verzorgde
dagen,
Voelt u zich eenzaam en ver-
laten,
Of zoekt u and'ren om mee te
praten,
Bel dan eens naar:
„Repos
Ailleurs”

Geen radio of TV gezeur,
De sfeer is huis'lijk, 't eten goed,
Wat hulp kan ook, wanneer het
moet.
Dieet is ook al geen bezwaar.
Dus belt u naar: 03438-12466,
Driebergen.

Uw adres voor al Uw theologische boeken, goede
jeugdboeken, romans, studieboeken enz.

Boekhandel Noordermeer

Anjelierenstraat 43, Rijnsburg, tel. 01718-23063
bgg 22737.

Filiaal:

Bosplein 2, Katwijk aan Zee, tel. 01718-14410.

Voor schriftelijke bestellingen: Antwoordnum-
mer 19, 2220 WD Rijnsburg (zonder postzegel)

KINDEROGEN

TRANEN DROGEN

Door Uw hulp: Voedsel, kleding en onder-
wijs. Voor kinderen in Nicaragua, Guatemala,
India, Haiti en andere landen.
U kunt zo'n kind financieel adopteren voor
f 35,- per maand.
Opgeven bij: J. Slot, Rembrandtlaan 10,
Doorn. Tel. 03430-4103

NERGENS BAAT BIJ ?

Probeer dan eens één van
de meer dan 40 kruiden-
recepten o.a. vernauwde
bloedvaten, wisseljaren,
vochtafdrijvend, bronchi-
tis, migraine, hoge bloed-
druk, niersteen, galsteen,
dikke darm, eczeem, blaas
en urine, zenuwen, ver-
magering enz. enz.

Alle soorten zijn verpakt
in kuren voor een maand

à f 12,50

(verzendskosten
inbegrepen).

Vermeld wel duidelijk wel-
ke soort U wenst.

NIEUW !!!

De soorten vermagering,
zenuwen en' vichtafdrif-
vend, nu ook in **tabletform**
Maandkuur f 15—

Drogisterij

SIKKING

Barvoetestraat 5
Haarlem
Tel. 023 - 312882
Giro 190609